

**Морозов Демід Анатолійович**  
*доцент кафедри правосуддя,  
Луганський навчально-науковий інститут імені Е.О. Дідоренка  
Донецький державний університет внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук*

**Бондар Володимир Сергійович**  
*декан факультету  
підготовки фахівців для підрозділів поліції  
Луганський навчально-науковий інститут імені Е.О. Дідоренка  
Донецький державний університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

## **ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЗАСОБУ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ПЕРЕПРАВЛЕННЮ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ**

Сьогодні, як ніколи раніше охорона державного кордону України є надважливою складовою загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки України, її територіальної цілісності та суверенітету.

На фоні боротьби нашої держави з російською агресією незаконна міграція на території України набула загрозливих для національної безпеки масштабів, оскільки це явище спричиняє шкоду боекратності нашої країни, стимулює зростання транснаціональної злочинності, розвиток підпільного ринку праці, поширення наркотичних засобів, епідеміологічних та інфекційних захворювань.

У той же час згідно з даними органів правопорядку організація нелегальної міграції є одним із найприбутковіших видів кримінально-протиправної діяльності причетних до цього осіб, у тому числі посадових.

Тому, з огляду на вказане проблема незаконного переправлення осіб через державний кордон України, і сьогодні залишається надзвичайно актуальною. Протидія діяльності організаторів нелегальної міграції – одна з проблем, вирішенням яких здійснюються органи правопорядку, а боротьба з нелегальною міграцією вважається одним із головних завдань Департаменту міграційної поліції Національної поліції України, СБУ, Державної прикордонної служби України.

Основою формою негласного отримання інформації, проведення оперативно-розшукової діяльності щодо протидії незаконному переправленню осіб через державний кордон України є одержання агентурної (конфіденційної) інформації від особи, яка добровільно надала згоду на засадах конфіденційного співробітництва брати участь у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та надавати інформацію слідчому (детективу), отриману ним під час їх проведення.

Конфіденційне співробітництво є окремим міжгалузевим правовим інститутом й окремим видом процесуально-правових відносин між уповноваженими працівниками оперативних підрозділів та фізичними особами, які з ними співпрацюють, які здійснюються в наступних формах (ст. 275 КПК):

- 1) використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, під час проведення НС(Р)Д;
- 2) залучення осіб на умовах конфіденційного співробітництва до проведення НС(Р)Д.

У відповідності до п. 13–15 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності оперативним підрозділам надано право мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників, використовувати конфіденційне співробітництво.

Суб'єкти ОРД, які мають право та доцільність на залучення осіб до конференційного співробітництва що до протидії організації незаконному переправленню осіб через державний кордон України:

1. Національної поліції – підрозділами кримінальної та спеціальної поліції (МП, ДСР (якщо цей злочин скоєний організованою групою або злочинною організацією), КР).

2. Оперативними підрозділами Державного бюро розслідувань – якщо особа яка має відношення до організації незаконному переправленню осіб через державний кордон України, є службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, а також спільно з МП здійснювати оперативну розробку осіб що організовують незаконне переправлення через державний

кордон України фігурантів кримінальних проваджень - злочинів передбачених статтею 407 КК «Самовільне залишення військової частини або місця служби».

3. Оперативними підрозділами СБУ, та оперативними підрозділами Державної прикордонної служби України у межах своїх компетенцій.

Уповноважені оперативні підрозділи під час оперативно-розшукової діяльності співпрацюють з громадянами, які є мешканцями прикордонних районів, а також осіб, які є громадянами рф, або мешканці територій що були окуповані рф до 2022 року, але прийняли рішення співпрацювати з оперативними підрозділами України..

Використання конференційного співробітництва що до протидії організації незаконному переправленню осіб через державний кордон України повинно ґрунтуватися на наступних принципах:

1. Верховенство права та законність – в інституті конфіденційного співробітництва полягає в тому, що права та свободи людини (конфідентів; осіб, щодо яких збирають відомості; третіх осіб) є найвищою цінністю, їх забезпечення для уповноважених працівників є пріоритетом.

2. Повага до гідності, забезпечення прав і свобод людини - полягає в тому, що уповноважені працівники застосовують конфіденційне співробітництво в такий спосіб, який не принижує людську гідність і не порушує та не обмежує права й свободи людини.

3. Невтручання в особисте і сімейне життя особи.

4. Добровільність – зводиться до того, що ніхто не може бути змушений вступати у відносини конфіденційного співробітництва з оперативним підрозділом, також передбачає наявність письмової згоди осіб, залучених як «інша особа», не є обов'язковою. Водночас, слід мати на увазі, що відповідно до ст. 41 КПК України, участь у кримінальному провадженні бере оперативний підрозділ, а не співробітники оперативного підрозділу. Тому підставою для включення до постанови відомостей про оперативного співробітника (що є обов'язковим) повинно бути відповідне рішення керівника оперативного підрозділу про виділення такого співробітника для участі у проведенні НС(Р)Д.

5. Плановість.

6. Прогнозованість.

7. Систематичність.

8. Максимальна соціальна, правова та фізична захищеність – полягає в тому, що законом гарантовано конфідентам фізичний, правовий та соціальний захист, а для уповноважених працівників забезпечення прав і свобод конфідента, його безпека й добробут є пріоритетним обов'язком.

9. Принцип обов'язкового заохочення – полягає у схваленні й матеріальному заохоченні залучення фізичних осіб до боротьби зі злочинністю.

10. Конфіденційність – означає, що участь особи на засадах конфіденційності у проведенні НС(Р)Д передбачає збереження у таємниці відомостей про її анкетні дані, у тому числі їх зміною та, у деяких випадках, створенням документів прикриття.

11. Конспірації, який своєю чергою зумовлений принципом конфіденційності та полягає в тому, що з метою утримання в таємниці факту, деталей та результатів цих відносин уповноважений працівник і конфідент домовляються про дотримання та дотримуються певної системи заходів, використовують засоби безпеки, маскування, конспірації під час зустрічей, пересування, спілкування, передання та використання інформації. Тобто участь конфідента в НС(Р)Д завуальовується:

- шляхом внесення змін у анкетні дані;
- приховуванням форм і методів проведення НС(Р)Д;
- наведенням інформації, яка буде розголошена після зняття грифу таємності у такій формі та зі змістом, що виключає встановлення особи конфідента та ототожнення його з фактом проведення НС(Р)Д.

Особи, які залучаються до конфіденційного співробітництва, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома.

Соціальний захист осіб які були залучені до конфіденційного співробітництва у сферу протидії злочинам пов'язаним з незаконним переправленням осіб через державний кордон України здійснюється в

загальному порядку на підставі статті 13 Закону України Про оперативно-розшукову діяльність «Соціальний і правовий захист особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності».

Приймаючи рішення про залучення особи до конфіденційного співробітництва у сфері протидії злочинам, пов'язаним з незаконним переправленням осіб через державний кордон України, оперативний працівник повинен бути впевненим що конфідент за своїми морально діловими якостями зможе виконувати покладені на нього завдання, що він не співпрацює з розвідувальними та контррозвідувальними підрозділами інших країн, що виконуючи завдання правоохоронних органів він сам не буде порушувати закони як нашої країни так і законодавство інших країн, та інші особливості які мають значення для інтересів справи в цілому та особистої безпеки конфідента зокрема, а також:

- визначив мету і потребу у залученні особи до проведення заходів;
- провів роботу по визначенню особи, здатної за своїми психо-фізичними якостями забезпечити належну участь та сприяння у проведенні заходу;
- обрав форми і способи обміну інформацією та її використання;
- вжив заходів щодо забезпечення безпеки особи, яка погодилася на конфіденційне співробітництво.

Так, законодавством передбачена така юридична гарантія захисту прав конфідентів, які виконують спеціальне завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації, яка відображена у ст. 43 КК України, не є кримінальним правопорушенням вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх кримінально протиправної діяльності. Така особа несе відповідальність тільки за вчинення в складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно й поєднаного з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно та

пов'язаного зі спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків. І навіть у цьому разі така особа не може бути засуджена до довічного позбавлення волі, а покарання у виді позбавлення волі не може бути призначене їй на строк, більший, ніж половина максимального строку позбавлення волі, передбаченого законом за цей злочин – але посилення на цю норму можливо тільки у випадку якщо конфідент вчинив злочин на території України, але навіть це не завжди приносить бажаного результату, залишаючись лише теоретичною гарантією забезпечення прав і свобод конфідента.

### **Список використаних джерел:**

1. Бабіков О.П. Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика. Наук.-дослід. ін-т публічного права. Київ: Норма права, 2023. 434 с.
2. Воєнні злочини: навч. посіб. / І.В. Авдошин, О.І. Заболотний, О.Ю. Звонарьов та ін. Київ: 7БЦ, 2023. 280 с.
3. Злочини проти інформаційної безпеки держави: поняття, виявлення, досудове розслідування: монографія / І.В. Гора, В.А. Колесник, В.В. Малюк, В.О. Ходанович, А.М. Черняк, Л.І. Щербіна; за заг. ред. В.А. Колесник. Київ: 7БЦ, 2023. 512 с.
4. Кметь О.О. Окремі аспекти мотивації та забезпечення гарантій особам, які надають допомогу оперативно-розшуковими підрозділами Держприкордонслужби України на конфіденційній основі. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2023. С. 326-329.
5. Шишацька Ю. Поняття «Конфіденційне співробітництво» у кримінальному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2023. С. 481-484.